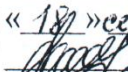

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра облікових технологій та бізнес-аналітики

Затверджено
Науково-методичною радою Університету,
протокол від « 18 » серпня 2022 № 7
Голова НМР С.А. Супруненко

**Робоча програма
навчальної дисципліни
«ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ
ПІДПРИЄМСТВА»**

для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
денної форми навчання

галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
освітня програма «Управлінський облік та бізнес-аналітика»

Статус дисципліни: вибіркова

Ірпінь – 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «Ідентифікація ризиків в обліково-аналітичній системі підприємства» складена на основі освітньо-професійної програми «Управлінський облік та бізнес-аналітика» другого (магістерського) освітнього рівня спеціальності 071 «Облік і оподаткування», затвердженої Вченою радою Університету 26.04.2021 р., протокол № 5.

Укладач: **Л.В. Титенко**, доцент, к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики

Рецензенти:
 Н.В. Параниця, доцент, к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики
А.М. Савченко, доцент, к.е.н., доцент кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу

Гарант: **Л.В. Титенко**, доцент, к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики

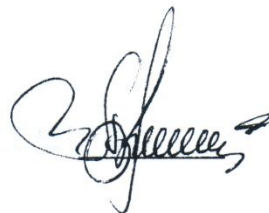
Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто та схвалено кафедрою облікових технологій та бізнес-аналітики, протокол від « 03 » 08 2022 № 1 .

В.о. завідувача кафедри **Т.М. Паянок**, доцент, к.е.н.

Розглянуто і схвалено Вченою радою Факультету податкової справи, обліку та аудиту, протокол від « 16 » 08 2022 № 1 .

Голова Вченої ради факультету **В.М. Краєвський**, професор, д.е.н.

Завідувач сектору науково-методичного забезпечення освітнього процесу

С.В. Меднікова

ВСТУП

Програма вибіркової навчальної дисципліни «**Ідентифікація ризиків в обліково-аналітичній системі підприємства**» складена відповідно до освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 071 «Облік і оподаткування» (спеціалізація «Інжиніринг обліково-аналітичних систем в економіці»).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес управління ризиками, ідентифікованих в обліково-аналітичній системі підприємства.

Міжпредметні зв'язки: «Ризикологія», «Ризик-менеджмент», «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків», «Фінансовий облік І», «Фінансовий облік ІІ», «Облікова політика підприємства», «Аналіз господарської діяльності», «Стратегічний аналіз», «Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства» тощо.

Програма вибіркової навчальної дисципліни складається з таких *змістовних модулів*:

1. Концептуальні засади ідентифікації ризиків та основи ризик-менеджменту.
2. Інструментарій, методологія та програмні засоби в управлінні ризиками підприємства.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. *Метою* викладання навчальної дисципліни «**Ідентифікація ризиків в обліково-аналітичній системі підприємства**» є систематизація основних положень, принципів та концепцій ідентифікації та управління ризиками в обліково-аналітичній системі підприємства сучасними методиками обліку та аналізу.

1.2. Основними *завданнями* вивчення дисципліни є:

– вивчення положень теорії та концепції ризику в структурі економічної системи підприємства; визначення факторів, умов та джерел виникнення ризиків; аналіз загальної класифікації ризиків та підходів до її побудови;

– окреслення загальних положень ризик-менеджменту в обліково-аналітичній системі підприємства; визначення особливостей організації процесу управління ризиками; дослідження виміру ризику; вивчення засад стратегії управління ризиками в системі підприємства;

– вивчення категорії підприємницького ризику та його класифікації; ознайомлення з особливостями організації процесу управління підприємницькими ризиками за допомогою засобів, прийомів та методів мінімізації підприємницьких ризиків;

– визначення сутності та змісту професійних ризиків бухгалтера-аналітика; вивчення засад та особливостей креативного обліку як передумови виникнення ризиків на підприємстві; формування вимог до професійних якостей та змісту діяльності бухгалтера та аналітика в контексті управління ризиками підприємства; окреслення напрямів політики підприємства в частині управління професійними ризиками бухгалтера та аналітика;

– визначення принципів організації та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками на підприємстві; вивчення механізму обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи ризик-менеджменту;

– дослідження основних ризиків обліково-аналітичної системи підприємства та заходів їх нейтралізації; ознайомлення із сучасними методиками обліку в контексті управління ризиками підприємства; вивчення основних аналітичних методів та моделей управління ризиками;

– дослідження психологічного феномену процесу прийняття економічних рішень в умовах ризику; вивчення аспектів теорії перспектив як базису біхевіористичного менеджменту; визначення впливу когнітивних спотворень на прийняття економічних (управлінських) рішень;

– вивчення методики імітаційного моделювання Монте-Карло засобами електронних таблиць; дослідження та застосування функціональних можливостей спеціалізованих програм управління ризиками @Risk і Crystal Ball.

1.3. Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

– особливості аспектів теорії та концепції ризику в структурі економічної системи підприємства;

- положення та основні принципи ризик-менеджменту в обліково-аналітичній системі підприємства;
- категорію підприємницького ризику та його класифікації;
- сутність та зміст професійних ризиків бухгалтера-аналітика;
- принципи організації та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками на підприємстві;
- основні ризики та загрози обліково-аналітичної системи підприємства та заходів їх нейтралізації;
- психологічний феномен процесу прийняття економічних рішень в умовах ризику.

вміти:

- визначати, ідентифікувати, оцінювати та нейтралізувати фактори, умови та джерел виникнення ризиків;
- застосовувати стратегії управління ризиками в системі підприємства;
- використовувати засоби, прийоми та методи мінімізації підприємницьких ризиків;
- формувати вимоги до професійних якостей та змісту діяльності бухгалтера та аналітика в контексті управління ризиками підприємства;
- будувати механізм обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи ризик-менеджменту;
- користуватися основними аналітичними методами та моделями управління ризиками;
- визначати вплив когнітивних спотворень на прийняття економічних (управлінських) рішень;
- застосовувати методику імітаційного моделювання Монте-Карло;
- здійснювати імітаційне моделювання в управлінні ризиками в програмних додатках @Risk і Crystal Ball.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин – 4 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ ТА ОСНОВИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 1. Концепція ризику та його ідентифікація в обліково-аналітичній системі підприємства

Теорія ризику в системі економічної діяльності підприємства. Співвідношення категорій ризик-менеджменту: невизначеність та ризик. Обмеженість інформаційного ресурсу як передумова виникнення невизначеності. Ризик як історична та економічна категорія. Аналіз підходів до визначення категорії ризику. Структурно-логічна модель визнання ризику в обліково-аналітичній системі. Фактори, умови та джерела виникнення ризиків. Класифікація факторів виникнення ризику залежно від масштабу впливу, можливості ідентифікації та управління ризиком, характеру походження та впливу. Внутрішні та зовнішні джерела утворення ризиків. Інноваційна, регулятивна, захисна та аналітична функції ризику. Класифікація ризиків та підходи до її побудови. Ознаки класифікації ризиків, що можливо ідентифікувати в обліково-аналітичній системі.

Тема 2. Організаційні аспекти та вимір ризику в обліково-аналітичній системі підприємства

Загальні положення ризик-менеджменту в обліково-аналітичній системі підприємства. Стадії процесу управління ризиками. Система управління ризик-менеджменту та її складові. Функції суб'єктів системи ризик-менеджменту. Управління ризиками за правилами максимум виграшу, оптимального співвідношення виграшу та величини ризику, оптимальної ймовірності результатів. Організація процесу управління ризиками в обліково-аналітичній системі підприємства. Ідентифікація й аналіз ризику в обліково-аналітичній системі підприємства. Аналіз альтернативних методів управління ризиком. Вибір методів управління ризиками. Виконання обраного методу управління. Вимір ризику в обліково-аналітичній системі підприємства. Якісний вимір ризику. Метод експертних оцінок; прийом, заснований на визначенні періоду (терміну)

окупності інвестицій; метод аналогії, метод критичних значень. Евристичні методи та методи експертних оцінок. Кількісний вимір ризику. Стратегія управління ризиками в обліково-аналітичній системі підприємства.

Тема 3. Управління підприємницькими ризиками господарських процесів

Категорія підприємницького ризику та його класифікація. Комерційні, виробничі, фінансові, інноваційні, бізнесові, ринкові та інші види підприємницьких ризиків. Організаційні методи управління підприємницькими ризиками. Зниження, збереження та передача ризику. Уникнення, прийняття, запобігання, відхилення ризику. Недопущення та мінімізація збитків. Трансфер ризику та його сутність. Економічні методи управління підприємницькими ризиками. Створення спеціального резервного фонду. Створення страхового товарного запасу. Страховий запас коштів. Розробка і впровадження системи штрафних санкцій. Страхування від ризику. Самострахування від ризику. Хеджування ризиків. Придбання додаткової інформації про вибір і результати ризику.

Тема 4. Управління професійними ризиками обліково-аналітичних процедур

Сутність та зміст професійних ризиків бухгалтера-аналітика. Склад факторів, які впливають на виникнення професійних ризиків у системі бухгалтерського обліку та аналізу. Професійні ризики, пов'язані з організацією й функціонуванням системи бухгалтерського обліку та аналізу на підприємстві: ризики викривлення інформації; ризики, пов'язані з порушенням методики ведення бухгалтерського обліку в результаті необґрунтованого вибору облікової політики; організаційні ризики. Креативний облік як джерело виникнення ризиків підприємства. Сучасні методи креативного обліку. Вимоги до професійних якостей та зміст діяльності бухгалтера та аналітика в контексті управління ризиками підприємства. Політика підприємства в частині управління професійними ризиками бухгалтера-аналітика. Аутстаффінг як інструмент мінімізації кадрових ризиків.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2 ІНСТРУМЕНТАРІЙ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 5. Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи ризик-менеджменту

Принципи функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення ризик-менеджменту на підприємстві. Облікове та аналітичне забезпечення управління ризиками. Базові принципи бухгалтерського обліку та економічного аналізу як основи обліково-аналітичного забезпечення системи ризик-менеджменту. Організація обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками. Сутність та призначення обліково-аналітичної системи підприємства. Методичне, інформаційне, технічне, кадрове, правове й інше забезпечення системи управління ризиками. Інформаційна, облікова, аналітична та спеціальна складова системи обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками підприємства. Механізм обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи ризик-менеджменту.

Тема 6. Облікові й аналітичні методи та моделі управління ризиками

Основні ризики обліково-аналітичної системи підприємства та заходи їх нейтралізації. Причини невизначеності в бухгалтерському обліку. Взаємозв'язок господарських фактів, викликаних підприємницькими ризиками, та об'єктів бухгалтерського обліку. Сфера застосування професійного судження щодо облікової політики. Аналіз впливу ризику на вартісний вимір об'єктів бухгалтерського обліку. Вимоги національних стандартів бухгалтерського обліку до відбиття інформації про ризики. Сучасні методики обліку в контексті управління ризиками підприємства. Оцінка та резервування ризиків в системі бухгалтерського обліку. Аналітичні методи та моделі управління ризиками. Матриці RAM, RACI, PEST-аналіз, SWOT-аналіз, GAP-аналіз, Due Diligence.

Тема 7. Біхевіористичні, психологічні й когнітивні аспекти ризик-менеджменту

Психологічні феномени процесу прийняття економічних рішень в умовах ризику. Внутрішні та зовнішні чинники психологічних рішень. Ігнорування ймовірності виникнення ризику

або невизначеності. Парадокс Алле. Теорія перспектив як базис біхевіористичного менеджменту. Формування засад та принципів поведінкової економіки. Інваріантність поведінки та асиметрія прийняття рішень в поведінковому менеджменті. Вплив когнітивних спотворень на прийняття економічних (управлінських) рішень. Сутність та значення когнітивних спотворень. Фреймінг-ефект або ефект обрамлення, ілюзія контролю, ілюзія прозорості, ефект Барнума, ефект якоря або ефект прив'язки, ефект групового мислення, ефект контрасту, ефект моральної довіри, ефект ореолу або «гало-ефект», ефект спотворення в сприйнятті зробленого вибору.

Тема 8. Спеціалізоване програмне забезпечення ризик-менеджменту

Імітаційне моделювання як метод економічного аналізу та аналітичного забезпечення управління ризиками підприємства. Метод Монте-Карло та особливості його застосування. Комп'ютерне імітаційне моделювання за методом Монте-Карло. Імітаційний аналіз ризиків та процедура його здійснення. Імітаційне моделювання інвестиційних ризиків за допомогою електронних таблиць Excel. Використання спеціалізованої програми Crystal Ball: ухвалення рішення про виведення на ринок нового товару. Функціональні можливості програми @Risk.

3. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Семестровий (академічний) контроль передбачає написання студентами екзаменаційної роботи, за яку студенту виставляється остаточна оцінка за навчальну дисципліну на основі результатів поточної успішності за модулями та результату екзаменаційної роботи.

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі усних і письмових відповідей на семінарських заняттях, тестів, лабораторних робіт, ситуаційних завдань, кейсів, ділових ігор, письмових контрольних заходів, індивідуально-консультативної роботи, виконання завдань у системі дистанційної освіти Moodle.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Господарський кодекс України: прийнятий Верховною Радою України № 436-IV від 16.01.2003 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: прийнятий Верховною Радою України № 996-XIV від 16.07.99 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Податковий кодекс України: прийнятий Верховною Радою України № 2755-VI 02.12.2010 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
6. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Мінфіну від 07.02.2013 № 73 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
7. П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: Наказ Мінфіну від 28.05.99 р. № 137 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>
8. П(С)БО 15 «Доходи»: Наказ Мінфіну від 29.11.99 р. № 290 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
9. П(С)БО 16 «Витрати»: Наказ Мінфіну від 31.12.99 р. № 318 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
10. Порядок подання фінансової звітності: Наказ КМУ від 28.10.98 р. № 419 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-p>
11. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. – Харків: Промарт, 2015. – 300 с.
12. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
13. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: [монографія] / Л.В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 305 с.
14. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
15. Економічний ризик: методи оцінки та управління [Текст] : навч. посібник / [Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.]; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 208 с.
16. Економічні ризики: фінансово-обліково-аналітичний аспекти: монографія / за ред. д.е.н., проф. З.В. Гуцайлюка. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2011. – 200 с.
17. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
18. Кучеренко В.Р. Економічний ризик та методи його вимірювання: Навчальний посібник. – Одеса, 2011. – 200 с.
19. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
20. Останкова Л.А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
21. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навч. посібник / Н.Ю. Подольчак, В.Я. Карковська. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 268 с.
22. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2004. – 200 с.
23. Ткачук Г.О. Завдання, зміст та склад обліково-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства / Г.О. Ткачук // Обліково-аналітичне забезпечення в умовах управління фінансово-економічною безпекою підприємства: монографія під ред. проф. Немченка В.В. – Одеса, Фенікс. – 2015. – 360 с.

24. Фесюк М.О. Аналіз фінансових ризиків в системі стратегічного управління підприємством / М.О. Фесюк, В.Л. Фесюк // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наук. пр. ; відп. ред. О.С. Кузьмін. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 652 с.

Додаткова література

25. Кравченко В.А. Виявлення та опис підприємницьких ризиків: практичний алгоритм для українського бізнесу / В.А. Кравченко // Вісник Запорізького нац. ун-ту. – 2008. – № 1 (3). – С. 63-70.

26. Мостенська Т.Л. Ризик-менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства / Т.Л. Мостенська, Н.С. Скопенко // Вісник Запорізького нац. ун-ту. – 2010. – № 3. – С. 72–79.

27. Панченко І.А. Роль бухгалтерського обліку в системі ризик-орієнтованого управління / І.А. Панченко // Вісник ЖДТУ / Серія : Економічні науки. – 2012. - № 3 (61). - С. 138–141.

28. Штангрет А.М. Обліково-аналітичне забезпечення процесу гарантування економічної безпеки підприємства / А.М. Штангрет // Наукові записки Української академії друкарства. – 2013. – №2. – С.58-63.

29. Гнилицька Л.В. Формування сучасних науково-методичних підходів до оцінювання стану економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л.В. Гнилицька // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент: Зб. наук. праць. – Вип. 6. - Одеса: ПП «Фенікс», 2013. – С. 3-10.

30. Гнилицька Л.В. Концептуальні засади підготовки інформації для прийняття управлінських рішень з метою забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.В. Гнилицька // Зовнішня торгівля. Економічна безпека: Наук. - практ. журнал. – Вип. 5. - К.: Університет економіки та права «КРОК», 2011. – С.3-8.

31. Гнилицька Л.В. Використання інструментів бюджетування в системі фінансової безпеки підприємства / Л.В. Гнилицька // Зовнішня торгівля. Економічна безпека: Наук. - практ. журнал. – Вип. 3. - К.: Університет економіки та права «КРОК», 2010. – С. 86-95.

32. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: [монографія] / С.Ф. Голов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.

33. Добровський В.М. Управлінський облік: [навч. посібн.] / Л.В. Гнилицька, Р.С. Коршикова. – К.: КНЕУ, 2005. – 278 с.

34. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: [навч. посібн.] / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.

35. Євдокимов В.В. Адаптована модель інтегрованої системи бухгалтерського обліку: [монографія] / В.В.Євдокимов. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 516 с.

36. Лахтіонова Л.А. Аналіз платоспроможності та ліквідності суб'єктів підприємницької діяльності: [монографія] / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2010. – 657 с.

37. Мартиненко В. В. Оцінка впливу глобалізації на стан економічної безпеки України / В. В. Мартиненко // Бізнес Інформ. - 2013. - № 10. - С. 35-43.

38. Парасій-Вергуненко І.М. Управлінський облік і аналіз у банках: навч. посіб./ І.М. Парасій-Вергуненко, В.Б. Кириленко, Т.В. Ларікова. – К.:КНЕУ, 2012. – 644.

3.3. Інформаційні ресурси

39. Ідентифікація ризиків в обліково-аналітичній системі підприємства: дистанційний курс / Система дистанційної освіти Moodle ДПУ URL: <http://moodle.nusta.edu.ua/course/view.php?id=1308>

40. Програма моделювання ризиків Crystall Ball: офіційний URL: <http://www.oracle.com/technetwork/middleware/crystalball/downloads/index.html>

Міжнародні видання

41. Economic Security: Neglected Dimension of Security / Center for Strategic Conferencing, Institute for National Strategic Studies. – Defense University, Washington, D.C. 2011. – 130 p.

42. John C. Hull. Risk management and financial institutions / Wiley Finance. – 752 p.